

Asia: VN/13385/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

OTT, Senior Fellow Timo Viherkenttä, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu (lausunto julkaistavaksi)

Luonnoksessa ehdotetaan osin melko merkittäviä muutoksia osakevaihdon verotusta koskevaan sääntelyyn. Fiskaalisesti merkittävimmäksi muutokseksi on arvioitu etuyhteydessä olevien osapuolten välisiä osakevaihtoja koskevien säännösten tiukentaminen. Yritystoiminnan aitojen toimintaedellytysten kannalta olennaisempia saattavat silti olla sääntelyn joustavoittaminen ja osittainen keventäminen rahavastikkeen osuuden ja ETA-alueen ulkopuolelle ulottuvien osakevaihtojen osalta.

1. Etuyhteystilanteita koskevat muutokset

Osinkojen pääomatulo-osuuden kasvattamiseksi tehtyjen osakevaihtojen määrä on niin Verohallinnon selvitysten perusteella kuin muunkin tiedon valossa noussut viime vuosina voimakkaasti. Voidaan pitää selvänä, että monissa järjestelyissä, joissa hankkivana yhtiönä on ollut ainoan tai suurimman osakkaan (uusi) yhtiö, päätavoitteena on ollut alkuperäisten osakkaiden osinkotulon pääomatulo-osuuden kasvattaminen veroalkemian keinoin. Tapana on ollut kohdeyhtiön nettovarallisuuden korvautuminen hankkivan yhtiön nettovarallisuudella, jota on voitu paisuttaa erityisesti kohdeyhtiölle selitettyjen tuotto-odotusten perusteella.

Tällaiselle on vaikea nähdä mielekkäitä perusteita. Järjestelyssä huipentuvat listaamattomien yhtiöiden osinkojen verotusmallin rakenteen ongelmat. Vastaavaa mallia, jossa osingon verotus on ratkaisevasti riippuvainen jakavan yhtiön nettovarallisuudesta, ei tiettävästi ole muualla käytössä. Luonnoksen perusteluissa esitetäänkin painavia näkökohtia osinkoverotuksen perusratkaisun ongelmista. Vaikka listaamattomien yhtiöiden pääomatulo-osingon verotus on muuhun verotukseen nähden monissa tapauksessa perusteettoman lievää, jaetun voiton kokonaisverorasitusta ollaan vuodelle 2027 ilmeisesti pikemminkin alentamassa yhteisöverokannan alentuessa. Pääomatulo-osingon suhteellinen edullisuus ei kylläkään ole vastaavasti kasvamassa ylimpien marginaaliverojen alentuessa.

Kun osinkoverotuksen perusratkaisuihin tarvittavat muutokset eivät ole saaneet riittävää poliittista kannatusta, voidaan pitää järjestelmän edes ontuvan integriteetin - ja vähän verotulojenkin – kannalta lähestulkoon välttämättömänä korjata sen ilmeisimpiä epäkohtia. Ehkä selvin tällainen on nyt korjattavaksi suunniteltu kohta.

Osakevaihtosäätely perustuu direktiiviin, jolla ei ole säännellä osinkoverotusta. Osingon pääomatulo-osuuteen vaikuttavien säännösmuutosten tekeminen on siten kansallisissa käsissä.

Luonnoksen mukaan hankkivan yhtiön nettovarallisuutta laskettaessa osakkeet arvostettaisiin osakevaihdon jälkeen alkuperäisen omistajan osakevaihtoa edeltävään hankintamenuun. Toisella verovelvollisella olevan hankintamenon käyttäminen kuulostaa lähtökohtaisesti jossain määrin omituiselta. Luonnoksessa arvioidaan myös vaihtoehtoa, jossa osakkeet arvostettaisiin osakevaihtoa edeltävään matemaattiseen arvoonsa tai vertailuarvoonsa. Vaikka valitun mallin paremmuus ei näytä täysin ilmeiseltä, käsitykseni mukaan uudistus on toteutettavissa myös sen mukaan.

Luonnoksen mukaan elinkeinoverolakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan osakevaihdossa osakkeita hankkivan osakeyhtiön verotuksessa osakkeiden hankintamenua pidettäisiin osakevaihtoa edeltävää poistamatonta hankintamenua. Tällöin käypä arvo ei kasvattaisi hankintamenua osakkeita myöhemmin luovutettaessa ja osakevaihtoa edeltävä hankintamenu vastaisi myös arvostamislakiin ehdotettavaa muutosta. Mielestäni muutos on pääsääntöisesti johdonmukainen ja sopusoinnussa jatkuvuusperiaatteen kanssa. Joissakin tilanteissa tämä voi johtaa joidenkin vaihtoehtojen menettelyjen veroseuraamuksia ankarampaan lopputulokseen, mutta en pidä tätä ratkaisevana esteenä kaavaillulle ratkaisulle.

Niin arvostamislain kuin EVL:n muutoksia sovellettaisiin vain etuyhteystilanteissa. Tämä vastaa taustalla olevaa pyrkimystä puuttua lähinnä veronminimointitarkoituksessa tehtyihin järjestelyihin. Säännökseen sisältyvän etuyhteysmäärittelyn mukaan osapuolten etuyhteyttä tarkasteltaisiin niin osakevaihtoa edeltäneen kuin sen jälkeisen tilanteen perusteella. Olen ymmärtänyt, että osapuolilla tarkoitetaan tässä hankkivaa yhtiötä ja alkuperäistä omistajaa. Jotkut näyttävät tulkinneen muotoilua niin, että osapuolella viitataan myös kohdeyhtiöön. Tällöin sääntelyn soveltamisala näyttäisi laajenevan käytännössä kaikkiin tapauksiin, koska kohdeyhtiöön syntyy järjestelyssä etuyhteys. Asia voitaisiin perusteluissa selventää.

Muutokset tulisivat koskemaan tulevien osakeluovutusten sekä tulevien osingonjakojen verotusta. Muutosta ehdotetaan sovellettavan 1.1.2017 tai sen jälkeen toteutettuihin osakevaihtoihin. Sosiaalisessa mediassa tätä on pidetty takautuvana sääntelynä, mihin on myös kannustettu reagoimaan lausunnoissa.

Luultavasti on tehty runsaastikin järjestelyjä, joiden verovaikutukset tulevina vuosina ovat erilaiset kuin järjestelyjä tehtäessä on ajateltu. Tällainen ei ole kuitenkaan verosääntelyä muutettaessa tavatonta. Kun verotuksen muutokset koskevat vain tulevia osakeluovutuksia ja osingonjakoa, oikeudelliselta kannalta kyse ei ole sellaisesta verotuksen muuttamisesta, jota voitaisiin pitää omaisuudensuojan tai perusteltujen odotusten suojan vastaisena. Mielestäni ratkaisu ei ole myöskään kohtuuton järjestelyjen luonteeseen nähden. Asialle voitaisiin kuitenkin uhrata muutama lause perusteluissa. Nythän perusteluissa on käsitelty lähinnä sitä, ettei sääntely koskisi ennen 1.1.2017 tehtyjä osakevaihtoja. Viimeksi mainitulle on mielestäni riittävät, esityksessä selostetut perusteet, vaikka esimerkiksi vuosina 2016 ja 2017 tehtyjen osakevaihtojen vaikutukset ensi vuodesta alkaen muodostuvatkin erilaisiksi.

2. Muut muutokset

Voimassa olevan lainsäädännön rajoitteet koskien rahavastikkeen suuruutta sekä ETA-alueiden ulkopuolelle ulottuvia järjestelyjä perustunevat lähinnä eräänlaiseen varovaisuuteen osakevaihtosääntelyn tultua osaksi tuloverojärjestelmää. Painavia substanssitarpeita näille rajoitteille ei kuitenkaan ole tietääkseni ilmennyt.

Rahavastikkeen enimmäismäärän nostaminen 10 prosentista 50:een merkitsee sääntelyn ulottamista suurelta osin kaupan luonteisiin järjestelyihin, jollaiset eivät yleisesti ole yritysjärjestelysäännösten piirissä. Muutos voi kuitenkin tuoda mahdollisuuksia järjestelyille, jotka tarjoavat uudenlaisia yhteistyökuvioita ja välillisesti myös uusia pääomia muun muassa suomalaisten kasvuyritysten tarpeisiin. Rahavastikkeen määrän nostamiseen ei näytä myöskään liittyvän ilmeisiä epäkohtia.

Osakevaihtosäännösten ulottaminen määrätyin edellytyksin myös ETA-alueen ulkopuolisiin maihin vastaisi pohjoismaista käytäntöä. Rahavastikkeen kasvattamisen tavoin tämäkin muutos voi tarjota joissakin tilanteissa ehkä merkittäviäkin mahdollisuuksia kasvuyrityksiä koskeville järjestelyille. Myös ETA-alueen alkupuolisiin maihin liitettävät verosopimuksia ja verotuksen tasoa koskevat edellytykset näyttävät olevan pitkälti matkittu naapurimaista. Vähän kyseenalaisena voidaan pitää sitä, että vähintään 15 prosentin verotason koskevan edellytyksen tarkastelu nimellisen verokannan perusteella ei ilmene selvästi säännöksestä, vaan se mainitaan vain perusteluissa. Suomalaisen osakeyhtiön vastaavuutta koskeva edellytys voi puolestaan olla vähän tulkinnanvarainen. Oletettavasti melko harvalukuisia tilanteita varten ei ehkä ole kuitenkaan tarpeen rakentaa kovin yksityiskohtaista ja sofistikoitua lainsäädäntöä.

Luonnoksessa yhtiölle esitettävä muutoksenhakuoikeus oman osakkeensa vertailuarvoon on käytännön syistä perusteltu.

OTT Timo Viherkenttä, Senior Fellow, Vero-oikeuden dosentti

Timo Viherkenttä